

پژوهشنامه فقهی ۷

دوفصلنامه علمی - تخصصی پژوهشنامه فقهی

سال چهارم، شماره اول، پاییز و زمستان ۱۳۹۴، پیاپی ۷

صاحب امتیاز: دانشگاه امام صادق (ع)

مدیر مسئول: دکتر حسین علی سعدی

سرمدیر: دکتر غلامرضا مصباحی مقدم

مدیر داخلی: حبیب حاجتمند

اعضای هیئت تحریریه (به ترتیب الفبا)

سید محمدرضا امام دانشیار دانشگاه تهران
محمدباقر باقری کنی استاد دانشگاه امام صادق (ع)
محمدجواد سلمان پور دانشیار دانشگاه شیراز
حسین علی سعدی دانشیار دانشگاه امام صادق (ع)
نصرالله شاملی استاد دانشگاه اصفهان
غلامرضا مصباحی مقدم دانشیار دانشگاه امام صادق (ع)
اصغر آقا مهدوی دانشیار دانشگاه امام صادق (ع)
سید علی حسینی استادیار دانشگاه امام صادق (ع)
حسین ناصری مقدم استاد دانشگاه فردوسی مشهد
سید ابوالقاسم نقیبه دانشیار دانشگاه شهید مطهری

۱۴۴ صفحه / ۱۵۰۰۰۰ ریال

امور علمی و تحریریه: دانشکده الهیات، معارف اسلامی و ارشاد

تلفن: ۵-۸۸۰۹۴۰۰۱، داخلی ۳۷۴، نمابر: ۸۸۰۸۰۴۲۴

تهران، بزرگراه شهید چمران، پل مدیریت، دانشگاه امام صادق (ع)

Fiqh.journals.isu.ac.ir

Figh@isu.ac.ir

مدیریت امور فنی و چاپ: اداره کل پژوهش و نشر، اداره تولید و نشر آثار علمی،

تلفن: ۵-۸۸۰۹۴۰۰۱، داخلی ۵۲۸ - نمابر: ۸۸۰۹۴۹۱۵

E-mail: mag@isu.ac.ir

مدیریت توزیع و امور مشترکین: اداره توزیع و فروش

تلفن: ۵-۸۸۰۹۴۰۰۱، داخلی ۵۱۲ - نمابر: ۸۸۰۹۴۹۱۵

فهرست مطالب

- امکان سنجی فقهی قانون گذاری بر مبنای فتوای مشهور ۵
مسعود جهان دوست دالنجان
- تجری در نگاه اصولی امام خمینی (ره) ۲۷
اعظم غیائی ثانی
- بررسی و تحلیل نقش و جایگاه دانش فقه در تمدن سازی ۴۳
اصغر آقا مهدوی / مهدی سقزاده
- مبانی فقهی حاکم بر تعاملات جمهوری اسلامی ایران با کفار ۵۹
احمد علی قانع / سید روح الله رضوی
- موارد طلاق زوجه توسط حاکم در فقه و قوانین مدنی ۹۱
محمود جمال الدین زنجانی / مصطفی شریفی
- بررسی فقهی - حقوقی مسئله قیادت با نگاهی به تأثیر جرائم نوظهور بر سبک
زندگی جوانان ۱۱۷
بهنام رضانی / حمیدرضا تمدن
- کاربرد اشتراک ۱۳۵
- چکیده انگلیسی مقالات ۱۳۷

امکان سنجی فقهی قانون گذاری بر مبنای فتوای مشهور

مسعود جهان دوست دالنجان*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۹/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۴/۲۸

چکیده

در اصل چهارم قانون اساسی بیان شده است که تمامی قوانین و مقررات باید بر اساس موازین اسلامی باشند لکن، در خصوص ملاک و معیار تشخیص این مطلب و این که قوانین و مقررات باید بر طبق چه فتوایی باشند، سخنی به میان نیامده است و تنها به محول گشتن این وظیفه بر فقهای شورای نگهبان اشاره شده است. در این خصوص، احتمالات گوناگونی مطرح شده است که یکی از مهم ترین احتمالات، لزوم قانون گذاری بر مبنای فتوای مشهور فقهاست. نگارنده معتقد است، هر چهار دلیل ذکر شده (حجیت شهرت بما هی شهرت، ظهور مقبوله عمر بن حنظله، گفتار میرزای نائینی در کتاب تنبیه الأئمه و تنزیه المله و گسترده بودن شعاع قول مشهور) توانایی لازم برای اثبات این احتمال را دارا نمی باشند و علاوه بر آن، احتمال مذکور، مبتلا به دو اشکال عمده نیز می باشد.

واژگان کلیدی

فتوای مشهور، قانون گذاری، فتوای معیار، شورای نگهبان.

* دانشجوی دکتری رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه تهران

تجری در نگاه اصولی امام خمینی (ره)

اعظم غیاثی ثانی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۱/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۶/۰۹

چکیده

تجری در اصطلاح اصولیون اظهار جرات عبد است در مقابل مولا و به عبارت دیگر مخالفت عملی است با حکم مولا که بعد معلوم می‌شود که در واقع عبد مخالفت نکرده است و تکلیف واقعی را انجام داده است. به عنوان مثال شخصی یقین داشته که این مایع شراب است و مخالفت کرده و آن را نوشیده است بعد معلوم شود که شراب نبوده بلکه آب بوده در اینجا شخص متجری محسوب می‌شود.

در اصول فقه مباحث زیادی درباره تجری مطرح و محل بحث و اختلاف است. اول اینکه آیا تجری یک مسئله اصولی است یا فقهی و یا کلامی؟ دیگر اینکه آیا تجری عنوانی است به معنای عزم بر گناه و تصمیم بر مخالفت با مولا همراه با عملی که گناه بودن به شمار می‌رود یا عنوان منطبق بر فعل خارجی است که در نتیجه از افعال جوارحی محسوب می‌شود؟ به عبارت دیگر قبح تجری فعلی است یا فاعلی؟ دیگر اینکه آیا متجری مستحق عقاب است؟

نظریات علما در این باب بسیار متفاوت است هرچند در مواردی هم با یکدیگر اتفاق نظر دارند. در پژوهش پیش رو ابتدا به تعریف تجری و پس از آن به اقوال علما مانند صاحب فصول و مرحوم نائینی درباره اصل حکم تجری پرداخته شده و نهایتاً نظر صائب حضرت امام خمینی (ره) در این باره بیان گردیده است.

واژگان کلیدی

تجری، انقیاد، قبح فعلی، قبح فاعلی، اطاعت، عصیان.

* دکترای فقه و مبانی حقوق اسلامی و عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع) پردیس خواهران

بررسی و تحلیل نقش و جایگاه دانش فقه در تمدن سازی

اصغراقا مهدوی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۰/۱۱

مهدی سقزاده**

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۵/۱۹

چکیده

در مسیر تحقق و تکامل اهداف انقلاب اسلامی، آنچه که به عنوان سرآمد و مقصود نهایی راه مشخص شده است، «تمدن اسلامی» می باشد. مقصودی که سرانجام آن، به پیاده سازی حقیقی اسلام ناب محمدی (ص) در زندگی فردی و اجتماعی بشریت، منجر می شود. در این پژوهش با روش «توصیفی، تحلیلی» به این نتیجه رسیدیم که فقه، با توجه به ویژگی پویایی و انطباق با زمان و مکان، ظرفیت تأسیس و تغذیه‌ی یک تمدن را دارد که به نظر می رسد برخلاف دیدگاه‌های سلبی و حداقلی، در یک نگاه جامع و حداکثری، تبیین کننده‌ی مسیر و راهی باشد که مسلمانان باید به عنوان راکب در آن طی طریق نمایند؛ و در کنار فقه اکبر که بیدار کننده‌ی روح کرامت انسانی است و اخلاق مداری و پایبندی به اعتقادات را می سازد، نقش تعیین کننده‌ای را در شناخت مسیر افراد جامعه، برای رسیدن به تمدن اسلامی، ایفا می کند.

در حقیقت، فقه رسالتی را در قبال فرد و جامعه دنبال می کند که علاوه بر تبیین مسیر صحیح حرکت به سوی تمدن اسلامی، آموزه‌هایی را نیز برای تسهیل و تسریع روند این حرکت ارائه می دهد تا در صورتی که راکب صالح و مرکوب سالم باشد، تمدن اسلامی در جهت عملیاتی شدن، حرکت خواهد کرد.

واژگان کلیدی

تمدن، فقه موجود، فقه مطلوب، نظام سازی، نسبت فقه و تمدن.

* دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه امام صادق (ع)

aamahdavy@yahoo.com

** فارغ التحصیل کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه امام صادق (ع)

saghazadeh.mahdi@gmail.com

مبانی فقهی حاکم بر تعاملات جمهوری اسلامی ایران با کفار

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۷/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۳/۱۴

احمدعلی قانع*

سید روح‌الله رضوی**

چکیده

تعامل جمهوری اسلامی ایران در حوزه‌های مختلف با سایر کشورها می‌تواند نقش به‌سزایی در پیشرفت ایران و تعالی اسلام داشته باشد، اما این تعاملات باید بر اساس مبانی و قواعد اسلامی واقع شود. شناخت احکام، اصول و شرایط تعامل با کشورهای غیر اسلامی از طریق مطالعه متون فقهی به ما کمک می‌کند تا بتوانیم الگویی مناسب در حوزه تعاملات بین‌الملل برای جمهوری اسلامی معرفی نماییم. از طرفی اصول و قواعد اسلامی از جمله قاعده نفی سبیل هرگونه سلطه و برتری کشورهای غیر اسلامی بر کشورهای اسلامی را نفی می‌کند و عزت و سیادت اسلام را در همه تعاملات شرط می‌داند و از طرفی نیز می‌بینیم که در فضای فعلی حاکم بر تعاملات بین‌الملل، نیازها، زیاده‌خواهی‌ها و تمایلات قدرت‌های برتر شرایط خاصی ایجاد کرده است که دولت اسلامی ایران به‌عنوان یکی از اعضای دهکده جهانی به ناچار باید به آن‌ها پایبند باشد. این پایبندی به قوانین بین‌الملل در برخی از مواقع باعث می‌شود مجبور به انعقاد قراردادهایی شویم که با قاعده نفی سبیل سازگاری ندارد. در این پژوهش با رجوع به منابع فقهی و دینی در ضمن تبیین اصول و مبانی حاکم بر تعاملات جمهوری اسلامی ایران با سایر کشورها، سعی می‌کنیم با استناد به قاعده اضطرار و حفظ نظام این سنخ از تعاملات را توجیه کنیم.

واژگان کلیدی

جمهوری اسلامی ایران، تعاملات، مبانی اسلامی، اصول بین‌الملل، نفی سبیل، اضطرار.

*دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه امام صادق (ع)

4ghane@gmail.com

** دانشجوی کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق دانشگاه امام صادق (ع)

S.r.razavi2020@gmail.com

موارد طلاق زوجه توسط حاکم در فقه و قوانین مدنی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۰/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۵/۲۵

محمود جمال‌الدین زنجانی*

مصطفی شریفی**

چکیده

اگرچه بر پایه قانون اسلام و حقوق ایران، طلاق از اختیارات مرد است در زندگی زناشویی وقوع طلاق به حکم اولیه «الطلاق بید من اخذ بالساق» به اراده مرد است ولی زن نیز در صورت عدم رعایت حقوق وی از طرف شوهر به‌ویژه آنگاه که ادامه زندگی زناشویی موجب عسر و حرج او گردد، حق درخواست طلاق از قاضی را خواهد داشت و دادگاه نیز در صورت احراز شرایط، به منظور تحقق عدالت، اقدام به صدور حکم طلاق خواهد نمود. به اعتقاد ما این حکم به تمام موارد تحقق نشوز مرد، قابل تسری است. ویژگی این نظریه در این است که در صورت نشوز شوهر گرچه زن وی به عسر و حرج هم نیفتد دادگاه می‌تواند او را طلاق داده و این مسئله متوقف بر عسر و حرج نیست بلکه مدلول عناوین اولیه است نه عنوان ثانویه عسر و حرج. بنابراین با توجه به مبانی فقهی بند ۱ و ۲ ماه ۱۱۳۰ سابق و سابقه آن در فتوی فقها مغایرتی با موازین شرعی نداشته و اصلاح آن موجه به نظر نمی‌رسد تحقق این نظریه گامی است مؤثر در جهت احقاق حقوق زنان و پیشگیری از تعدی به حقوق آنان است همچنین مسئله عسر و حرج که به عنوان یکی از موجبات طلاق به درخواست زوجه قرار گرفته است مفهومی عام است که مصادیق زیادی دارد و تشخیص آن‌ها به عهده قاضی است. این مسئله، هم پیشینه فقهی دارد و هم در قالب ماده ۱۱۳۰ قانون مدنی بعد از اصلاحیه سال ۶۱ و نهایتاً در سال ۷۰ تبلور یافته است که ما در این تحقیق موارد آن را از لحاظ فقهی و حقوقی مورد کنکاش قرار می‌دهیم.

واژگان کلیدی

موجبات طلاق، طلاق حاکم، نشوز، عسر و حرج.

دوفصلنامه علمی - تخصصی پژوهشنامه فقهی، سال چهارم، شماره اول، پاییز و زمستان ۱۳۹۴، پیاپی ۷، ص ۱۱۷-۱۳۴

* دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق دانشگاه امام صادق (ع)

Zanjani@isu.ac.ir

** دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق دانشگاه فردوسی

Sharifi.hamadan@gmail.com

بررسی فقهی - حقوقی مسئله قیادت با نگاهی به تأثیر جرائم نوظهور بر

سبک زندگی جوانان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۸/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۳/۱۸

بهنام رمضانی*

حمیدرضا تمدن**

چکیده

در میان رسانه‌های جمعی نفوذ و محبوبیت فضای مجازی روز به روز افزایش یافته است. متأسفانه درصد استفاده‌ی جوانان از مطالب مستهجن بسیار بالا رفته و جرائم جنسی در این محیط توسط جوانان فراگیر شده و لازم است که از جنبه‌ی حقوقی، نگاهی به این مهم داشت. در میان این جرائم، قوادی مجازی و هرزه‌نگاری دارای وسعت بیشتری هستند. قوادی همان به هم رساندن دو یا چند نفر برای زنا یا لواط است و هرزه‌نگاری را، تحریر و توصیف فعالیت روسپی‌ها تعریف کرده‌اند. امروزه با مدد امکانات و فناوری‌های نوین، این قبیل جرائم در بین عموم افراد جامعه بیش‌ازگذشته رشد کرده است. در این مقاله با بیان کلیاتی از جرائمی چون قیادت و هرزه‌نگاری در فضای مجازی سعی شده که راه‌کارهای مناسب جهت درمان و پیشگیری این قبیل جرائم ارائه شود؛ تا بتوان در زمینه‌ی امنیت این محیط بی‌کران گامی مثبت برداشت. روش پژوهش، توسعه و بهبود و از نوع تحلیل محتوا است. داده‌ها به شکل کتابخانه‌ای و فیش‌برداری جمع‌آوری شده‌اند. نتایجی چون فرهنگ حفظ اطلاعات خصوصی، تأثیر دین بر کاهش جرائم جنسی در فضای سایبر، رویکرد کیفی افتراقی، نشر و گسترش اخلاق مجازی و بهبود قوانین مربوط به فضای مجازی در این نوشتار پیشنهاد شده است.

واژگان کلیدی

قوادی، هرزه‌نگاری، فضای مجازی، پیشگیری، حقوق.

* دانش‌آموخته کارشناسی ارشد حقوق گرایش جزا و جرم‌شناسی دانشگاه علوم و تحقیقات تهران (پردیس چهارمحال و بختیاری)

Behnam71.ramazani@gmail.com

** دانشجوی کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق دانشگاه امام صادق (ع)

Tamaddon.Hamid@gmail.com